



BENDROSIOS NUOSTATOS

TURINYS

I DALIS – Teisinės ir administracinės nuostatos	4
1 straipsnis – Šaltiniai	4
2 straipsnis – Atsakinga Komisijos tarnyba ir korespondencija	4
3 straipsnis – Dalyviai	4
4 straipsnis – Pagrindinio paramos gavėjo vaidmuo ir įsipareigojimai	5
5 straipsnis – Susijusių paramos gavėjų vaidmenys ir įsipareigojimai	5
6 straipsnis – Bendri pagrindinio paramos gavėjo ir susijusių paramos gavėjų įsipareigojimai	6
7 straipsnis – Projekto bendro finansavimo partneriai	6
8 straipsnis – Subrangovai	7
9 straipsnis – Išorės stebėsenos grupių vaidmuo	7
10 straipsnis – Civilinė atsakomybė	8
11 straipsnis – Interesų konfliktas	8
12 straipsnis – Techninės veiklos ataskaitos	8
13 straipsnis – Ryšiai, Bendrijos paramos viešumas ir garso bei vaizdo produktai	9
14 straipsnis – Erdviniai duomenys	10
15 straipsnis – Sutarties keitimas	10
16 straipsnis – Vėlavimas įgyvendinti	11
17 straipsnis – Užbaigimo datos atidėjimas	11
18 straipsnis – Rezultatų blogėjimas ir techniniai gedimai	11
19 straipsnis – Projekto nutraukimas	11
20 straipsnis – Konfidencialumas	13
21 straipsnis – Duomenų apsauga	13
22 straipsnis – Rezultatų nuosavybė ir naudojimas	13
23 straipsnis – Taikytina teisė ir kompetentingas teismas	14
II DALIS – Finansinės nuostatos	15
24 straipsnis – Bendrijos finansinis įnašas į projektą	15
25 straipsnis – Finansavimo kriterijus atitinkančios išlaidos	16
26 straipsnis – Finansavimo kriterijų neatitinkančios išlaidos	19
27 straipsnis – Finansinės sankcijos	20
28 straipsnis – Mokėjimo metodai	20
29 straipsnis – Išlaidų ir pajamų ataskaita	23
30 straipsnis – Pridėtinės vertės mokestis	23
31 straipsnis – Nepriklausomas finansinis auditas	23

32 straipsnis – Komisijos finansinis auditas	23
33 straipsnis – Patikros ir patikrinimai.....	24
34 straipsnis – Valstybės pagalba.....	25
35 straipsnis – Žemės bei teisių pirkimas ir išperkamoji žemės nuoma	25

BENDROSIOS NUOSTATOS

I DALIS – Teisinės ir administracinės nuostatos

1 straipsnis – Šaltiniai

Įgyvendinant visus LIFE+ projektus pirmumo tvarka turi būti vadovaujama šiais šaltiniais:

- 2007 m. gegužės 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 614/2007 (LIFE+ reglamentu)¹,
- paramos sutarties specialiosiomis nuostatomis, nusiųstomis pagrindiniam paramos gavėjui pasirašyti,
- šiomis bendrosiomis nuostatomis, įtrauktomis į paramos sutartį,
- projekto paraiška (toliau – projektas), nurodyta paramos sutartyje (I priedas), kurie yra neatskiriama paramos sutarties dalis.

2 straipsnis – Atsakinga Komisijos tarnyba ir korespondencija

- 2.1 Įgyvendinant toliau išdėstytas nuostatas Komisijai atstovauja Aplinkos generalinis direktoratas, o konkrečiai – įgaliojimus suteikiantis direktorato pareigūnas arba perįgaliotas įgaliojimus suteikiantis pareigūnas.
- 2.2 Visa korespondencija turi būti paženklinta identifikaciniu numeriu; joje nurodomas projekto pavadinimas. Visa korespondencija siunčiama šiuo adresu:

**European Commission
Directorate-General Environment
Unit ENV.E.4 - BU-9 2/1
B - 1049 Brussels**

Visos korespondencijos kopijos turi būti siunčiamos Komisijos paskirtai išorės stebėsenos grupei.

Laikoma, kad Komisija gauna raštą tą dieną, kai jį oficialiai užregistruoja minėtasis atsakingas Komisijos skyrius.

3 straipsnis – Dalyviai

LIFE+ projektuose gali dalyvauti keturių rūšių dalyviai, atsižvelgiant į jų vaidmenis ir įsipareigojimus:

- pagrindinis paramos gavėjas,
- susijęs (-ę) paramos gavėjas (-ai),
- bendro finansavimo partneris (-iai),
- subrangovas (-ai).

¹ OL L 149, 2007 6 9, p. 1.

4 straipsnis – Pagrindinio paramos gavėjo vaidmuo ir įsipareigojimai

- 4.1 „Pagrindinis paramos gavėjas“ – tai asmuo arba subjektas, kuris už visapusišką projekto įgyvendinimą siekiant projekto tikslų ir projekto rezultatų sklaidos pagrindinis paramos gavėjas teisiškai ir finansiškai atsako Komisijai.
- 4.2 Įgaliojimu, pridedamu prie paramos sutarties, susiję paramos gavėjai pagrindinį paramos gavėją paskiria savo įgaliojimo asmeniu, kuris veikia jų vardu pasirašydamas paramos sutartį su Komisija ir bet kuriuos vėlesnius jos pakeitimus.
- 4.3 Pagrindinis paramos gavėjas sutinka su visomis sutarties su Komisija nuostatomis.
- 4.4 Remiantis pasirašytoju įgaliojimu, pagrindinis paramos gavėjas turi išimtinę teisę gauti Komisijos lėšas ir paskirstyti jas pagal susijusių paramos gavėjų dalyvavimo projekte mastą ir pagal tai, kaip nustatyta pagal 4 straipsnio 8 dalį sudarytose sutartyse su susijusiais paramos gavėjais.
- 4.5 Jei susijęs paramos gavėjas arba bendro finansavimo partneris sumažina savo finansinį įnašą, pagrindinis paramos gavėjas, suderinęs su susijusiais paramos gavėjais, turi rasti išteklių, būtinų projektui tinkamai įgyvendinti. Komisija jokiū būdu negali didinti savo įnašo arba bendro finansavimo normos.
- 4.6 Nepaisant 24 straipsnio nuostatų, pagrindinis paramos gavėjas projektui turi skirti savo lėšų.
- 4.7 Komisija palaiko ryšius tik su pagrindiniu paramos gavėju; jis yra vienintelis dalyvis, tiesiogiai informuojantis Komisiją apie techninę ir finansinę projekto įgyvendinimo pažangą. Pagrindinis paramos gavėjas Komisijai teikia visas privalomas ataskaitas pagal 12 straipsnį.
- 4.8 Pagrindinis paramos gavėjas su visais susijusiais paramos gavėjais sudaro sutartis, kuriomis nustatomas jų techninis ir finansinis dalyvavimas projekte. Šios sutartys turi visiškai atitikti su Komisija pasirašytą paramos sutartį, jose turi būti tiksliai nurodytos šios bendrosios nuostatos ir pateikta mažų mažiausiai tai, kas nurodyta Komisijos gairėse. Per devynis mėnesius nuo projekto pradžios datos pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai pasirašo šias sutartis ir praneša apie jas Komisijai. Paramos sutarties nuostatos, įskaitant pagrindinio paramos gavėjo įgaliojimą (5 straipsnio 2 ir 3 dalys), yra viršesnės už bet kurią kitą susijusio paramos gavėjo ir pagrindinio paramos gavėjo susitarimą, galintį turėti poveikį minėtosios pagrindinio paramos gavėjo ir Komisijos sutarties įgyvendinimui.

5 straipsnis – Susijusių paramos gavėjų vaidmenys ir įsipareigojimai

- 5.1 Susijusiais paramos gavėjais gali būti tik tos organizacijos, kurios yra aiškiai įvardytos projekto susijusiais paramos gavėjais ir įsipareigojusios tinkamai dalyvauti įgyvendinant projektą. Susijęs paramos gavėjas pasirašo 4 straipsnio 8 dalyje nurodytą sutartį ir tiesiogiai dalyvauja techniškai įgyvendinant vieną ar daugiau projekto užduočių.
- 5.2 Susijęs paramos gavėjas prie paramos sutarties pridedamu įgaliojimu pagrindinį paramos gavėją paskiria savo įgaliojimo asmeniu, kuris veikia jo vardu pasirašydamas paramos sutartį su Komisija ir bet kuriuos vėlesnius jos pakeitimus. Susijęs paramos gavėjas pagrindiniam paramos gavėjui atitinkamai perduoda visą teisinę atsakomybę už šios sutarties įgyvendinimą.

- 5.3 Susijęs paramos gavėjas sutinka su visomis sutarties su Komisija nuostatomis, ypač su visomis nuostatomis, turinčiomis poveikį šiam susijusiam paramos gavėjui ir pagrindiniam paramos gavėjui. Visų pirma jis pripažįsta, kad pagal pasirašytąjį įgaliojimą pagrindinis paramos gavėjas turi išimtinę teisę gauti Komisijos lėšas ir paskirstyti jų sumas pagal susijusio paramos gavėjo dalyvavimo projekte mastą.
- 5.4 Susijęs paramos gavėjas visomis išgalėmis stengiasi padėti pagrindiniam paramos gavėjui vykdyti paramos sutartyje nustatytus pagrindinio paramos gavėjo įsipareigojimus. Visų pirma, pagrindiniam paramos gavėjui paprašius, susijęs paramos gavėjas kuo greičiau jam pateikia visus reikalingus dokumentus, techninę ir finansinę informaciją.
- 5.5 Kiekvienas susijęs paramos gavėjas projektui privalo skirti savo lėšų ir naudoja Komisijos finansinį inaišą pagal 4 straipsnio 8 dalyje numatytas sutarties sąlygas.
- 5.6 Susiję paramos gavėjai Komisijai neteikia tiesioginių ataskaitų dėl techninės ir finansinės projekto įgyvendinimo pažangos, išskyrus atvejus, kai Komisija to aiškiai prašo.

6 straipsnis – Bendri pagrindinio paramos gavėjo ir susijusių paramos gavėjų įsipareigojimai

- 6.1 Pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai veda nuolatinę buhalterinę apskaitą, taikydami įprastą apskaitos praktiką, numatytą galiojančiuose įstatymuose ir kituose teisės aktuose. Siekiant nustatyti, kiek išlaidų patirta ir pajamų gauta, įdiegiama analitinė apskaitos sistema (išlaidų centro apskaita). Pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai visu projekto įgyvendinimo laikotarpiu ir bent penkerius metus po galutinės išmokos datos saugo visus reikiamus visų ataskaitose Komisijai nurodytų projekto išlaidų, pajamų bei įplaukų patvirtinamuosius dokumentus: konkurso dokumentus, sąskaitas faktūras, pirkimo užsakymus, mokėjimo patvirtinimo dokumentus, išmokamų atlyginimų lapelius, tabelius ir kitus išlaidoms apskaičiuoti ir pateikti naudojamus dokumentus. Šie dokumentai turi būti aiškūs, tikslūs bei galiojantys; juos būtina pateikti Komisijai paprašius. Pagrindinis paramos gavėjas saugo visų susijusių paramos gavėjų visų patvirtinamųjų dokumentų kopijas.
- 6.2 Pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai užtikrina, kad visose sąskaitose faktūrose būtų pateikta aiški nuoroda į projektą, susiejanti jas su analitine apskaitos sistema.
- 6.3 Pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai užtikrina, kad apie Bendrijos paramą būtų viešai skelbiama 13 straipsnyje nustatyta tvarka.
- 6.4 Pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai be apribojimų dalijasi projektui įgyvendinti reikalingomis praktinėmis žiniomis.
- 6.5 Įgyvendinant projektą pagrindinis paramos gavėjas negali veikti kaip susijusių paramos gavėjų subrangovas arba tiekėjas. Įgyvendinant projektą susiję paramos gavėjai negali veikti kaip pagrindinio paramos gavėjo ar kitų susijusių paramos gavėjų subrangovai ar tiekėjai.

7 straipsnis – Projekto bendro finansavimo partneriai

- 7.1 Bendro finansavimo partneriai projektui skiria lėšų, tačiau tiesiogiai nedalyvauja techniniame projekto įgyvendinime ir nesinaudoja Bendrijos lėšomis.

- 7.2 Pagrindinis paramos gavėjas ir (arba) susiję paramos gavėjai su projekto bendro finansavimo partneriais sudaro bendram finansavimui užtikrinti reikiamas sutartis, tačiau šios sutartys negali pažeisti paramos sutartimi nustatytą pagrindinio paramos gavėjo ir (arba) susijusių paramos gavėjų įsipareigojimų.

8 straipsnis – Subrangovai

- 8.1 Projekto įgyvendinime gali dalyvauti subrangovai, atliekantys konkrečias apibrėžtos trukmės projekto užduotis, tačiau nelaikomi susijusiais paramos gavėjais.
- 8.2 Subrangovai teikia išorines paslaugas pagrindiniam paramos gavėjui ir (arba) susijusiems paramos gavėjams, kurie už suteiktas paslaugas moka visą kainą.
- 8.3 Subrangovai į projektą lėšų neinvestuoja, todėl nesinaudoja su projektu susijusiomis intelektualinės nuosavybės teisėmis.
- 8.4 Bet kuris viešasis pagrindinis paramos gavėjas arba viešasis susijęs paramos gavėjas subrangovus paskiria pagal taikytinas viešųjų pirkimų konkursų taisykles ir Bendrijos direktyvas dėl viešųjų konkursų tvarkos.

Jei sutarčių vertė viršija 125 000 EUR, bet kuris privatus pagrindinis paramos gavėjas ar privatus susijęs paramos gavėjas organizuoja subrangovų konkursus ir pasirašo sutartį su ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą pateikusių subrangovu; visa tai jis atlieka remdamasis skaidrumo ir vienodo kandidatų vertinimo principais ir stengiasi išvengti bet kokio interesų konflikto.

Šio straipsnio 3 ir 4 dalyse numatytos konkurso taisyklės taip pat taikomos ilgalaikio vartojimo prekių pirkimui.

- 8.5 Visose subrangovų sąskaitose faktūrose turi būti pateikta aiški nuoroda į LIFE+ projektą (t. y. nurodytas projekto numeris ir pavadinimas arba sutrumpintas pavadinimas) ir į pagrindinio paramos gavėjo ir (arba) susijusio paramos gavėjo pateiktą užsakymą ar pasirašytą subrangos sutartį. Visos sąskaitos faktūros turi būti pakankamai išsamios, kad būtų galima nustatyti atskirus suteiktos paslaugos elementus (t. y. kiekvienas elementas turi būti aiškiai aprašytas ir nurodytos su juo susijusios išlaidos).

9 straipsnis – Išorės stebėsenos grupių vaidmuo

- 9.1 Prižiūrėti projekto įgyvendinimą Komisijai padeda išorės stebėsenos grupės. Jos prižiūri bei vertina projekto įgyvendinimo pažangą ir tai, kaip projekto veikla atitinka patirtas išlaidas. Stebėsenos grupės neviršija Komisijos patariamojo organo funkcijų. Šios grupės yra nepriklausomos nuo projektų. Jos tikrina projekto įgyvendinimą ir vertina Komisijai teikiamas ataskaitas.
- 9.2 Stebėsenos grupės negali priimti sprendimų Komisijos vardu. Negali būti laikoma, kad stebėsenos grupių pagrindiniam paramos gavėjui ar susijusiems paramos gavėjams pateikta rekomendacija ar ataskaita išreiškia Komisijos pozicija.
- 9.3 Išorės stebėsenos grupės vadovaujasi tomis pačiomis konfidencialumo taisyklėmis, dėl kurių susitaria projekto dalyviai ir Komisija (kaip nustatyta 20 straipsnyje).

10 straipsnis – Civilinė atsakomybė

- 10.1 Komisija jokiais aplinkybėmis ir dėl jokių priežasčių negali būti laikoma atsakinga, jeigu pateikiamas ieškinys pagal paramos sutartį dėl žalos ar sužalojimų, patirtų įgyvendinant projektą, atlyginimo. Komisija nepriima jokių kartu su tokiais skundais pateiktų reikalavimų išmokėti kompensaciją ar grąžinti lėšas.
- 10.2 Pagrindinis paramos gavėjas atleidžia Komisiją nuo bet kokios atsakomybės dėl jos ryšių su susijusiais paramos gavėjais ar dėl sutarčių, pasirašytų remiantis šiais ryšiais.
- 10.3 Pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai prisiima išimtinę atsakomybę trečiosioms šalims, įskaitant atsakomybę dėl bet kokio pobūdžio žalos, kurią jos galėtų patirti įgyvendinant projektą.

11 straipsnis – Interesų konfliktas

- 11.1 Pagrindinis paramos gavėjas ir visi susiję paramos gavėjai įsipareigoja imtis visų reikiamų priemonių, kad būtų užkirstas kelias interesų konfliktams, galintiems turėti poveikį nešališkam ir objektyviam paramos sutarties vykdymui. Tokie interesų konfliktai galėtų kilti ypač dėl ekonominių interesų, politinės ar tautinės priklausomybės, šeimos arba emocijų priežasčių ar kitų bendrų interesų.
- 11.2 Apie aplinkybės, dėl kurių vykdant paramos sutartį kyla arba galėtų kilti interesų konfliktas, turi būti nedelsiant raštu pranešta Komisijai. Pagrindinis paramos gavėjas ir visi susiję paramos gavėjai nedelsdami imasi visų reikiamų veiksmų tokiai padėčiai ištaisyti. Komisija pasilieka teisę tikrinti, ar taikomos tinkamos priemonės, ir prireikus gali savo nuožiūra imtis tolesnių veiksmų.

12 straipsnis – Techninės veiklos ataskaitos

- 12.1 Pagrindinis paramos gavėjas turi reguliariai informuoti Komisiją apie LIFE+ projekto įgyvendinimo pažangą bei pasiekimus ir pateikti šias ataskaitas:
 - vieną pradinę ataskaitą, pateikiamą per devynis mėnesius nuo projekto pradžios;
 - vieną galutinę ataskaitą, pateikiamą per tris mėnesius nuo projekto užbaigimo;
 - jeigu projekto trukmė viršija 24 mėnesius, o Bendrijos įnašas viršija 300 000 EUR – vieną vidurio laikotarpio ataskaitą kartu su vidurio laikotarpio išankstinio finansavimo prašymu, kai pasiekama 28 straipsnio 3 dalyje nurodyta riba;
 - visas įgyvendinimo pažangos ataskaitas, reikalingas užtikrinti, kad pertraukos tarp teikiamų ataskaitų būtų ne ilgesnės nei 18 mėnesių.

Jeigu 28 straipsnio 3 dalyje nurodyta riba pasiekama per pirmuosius devynis projekto įgyvendinimo mėnesius, pradinę ataskaitą ir vidurio laikotarpio ataskaitą išimties tvarka galima pateikti kaip vieną ataskaitą.

Komisija bet kuriuo metu gali reikalauti informacijos apie techninį ir (arba) finansinį projekto valdymą.

- 12.2 Ataskaitų forma ir turinys turi būti parengti pagal Komisijos pateiktas gaires.

Visose ataskaitose pateikiama reikiama informacija, kad Komisija galėtų įvertinti projekto įgyvendinimo padėtį, darbo plano laikymąsi, projekto finansinę būklę ir

tai, ar projekto tikslai yra pasiekti arba gali būti pasiekti. Pradinėje, vidurio laikotarpio ir galutinėje ataskaitose taip pat pateikiama susijusiose 12 straipsnio 5–7 dalyse nurodyta informacija.

12.3 Visų ataskaitų popierinės ir elektroninės versijos vienu metu išsiunčiamos Komisijai ir Komisijos paskirtai išorės stebėsenos grupei; jos abi turi gauti po vieną išsamią techninių ataskaitų kopiją, įskaitant jų priedus, ir po vieną išlaidų bei pajamų ataskaitos kopiją.

12.4 Pagrindinis paramos gavėjas pateikia galutinės ataskaitos kopiją valstybės narės valdžios institucijoms. Šios institucijos taip pat turi teisę pareikalauti vidurio laikotarpio ataskaitos kopijos.

12.5 Pradinė ataskaita

Pradinėje ataskaitoje kartu su 12 straipsnio 2 dalyje nurodyta informacija pateikiamas vertinimas, ar projekto tikslai ir darbo planas tebėra tinkami įgyvendinti. Jeigu projekto tikslų pasiekti arba darbo plano įvykdyti neįmanoma, Komisija, remdamasi pagrindinio paramos gavėjo pateikta pradine ataskaita, gali pradėti išankstinio projekto nutraukimo procedūrą pagal 19 straipsnį.

12.6 Vidurio laikotarpio ataskaita

Vidurio laikotarpio ataskaitoje kartu su 12 straipsnio 2 dalyje nurodyta informacija pateikiama išlaidų bei pajamų ataskaita ir pakankamai išsami informacija, kuria remiantis būtų galima iš anksto įvertinti iki tol patirtų išlaidų atitiktį finansavimo kriterijams.

12.7 Galutinė ataskaita

Galutinėje ataskaitoje kartu su 12 straipsnio 2 dalyje nurodyta informacija pateikiama išlaidų bei pajamų ataskaita ir visa reikiama informacija, kuria remdamasi Komisija galėtų įvertinti patirtų išlaidų atitiktį finansavimo kriterijams ir projekto rezultatų tvarumą ateityje.

13 straipsnis – Ryšiai, Bendrijos paramos viešumas ir garso bei vaizdo produktai

13.1 Pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai viešai skelbia informaciją apie projektą bei jo rezultatus; skelbiamoje informacijoje visada minima Bendrijos pagalba. Visose veiklos ataskaitose pateikiama išsami informacija apie tokią veiklą.

13.2 Pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai privalo nurodyti, kad gauna Bendrijos paramą, ir visuose pagal šį projektą parengtuose dokumentuose ir žiniasklaidos medžiagoje naudoti Komisijos suteiktą LIFE logotipą. Kūrėjų sąrašė, kuris rodomas ar skaitomas garso ir vaizdo medžiagos pradžioje ir (arba) pabaigoje, turi būti aiškiai ir įskaitomai paminėta LIFE parama (pvz., „Projektui teikiama parama pagal Europos bendrijos LIFE finansinę priemonę“).

13.3 LIFE logotipas negali būti vadinamas sertifikuotu kokybės arba ekologiniu ženklu. Jis skirtas naudoti tik informacijos sklaidos veikloje.

13.4 Pagrindinis paramos gavėjas, siekdamas skleisti informaciją apie projekto veiklą, jo įgyvendinimo pažangą ir rezultatus, sukuria naują arba naudoja esamą svetainę. Ataskaitose turi būti nurodytas interneto adresas, kuriuo visuomenei skelbiami svarbiausi projekto rezultatai. Ši svetainė turi pradėti veikti per šešis mėnesius nuo projekto pradžios, turi būti reguliariai atnaujinama ir palaikoma ne mažiau kaip penkerius metus po projekto užbaigimo.

- 13.5 Visuomenei prieinamose ir svarbiose projekto įgyvendinimo vietovės vietose pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai turi pastatyti ir prižiūrėti skelbimų lentas, kuriose būtų aprašomas projektas. Visos skelbimų lentos turi būti pažymėtos LIFE logotipu.
- 13.6 Įgyvendinant LIFE+ *Gamta* projektus, 13 straipsnio 2 ir 5 dalyse nustatyti įpareigojimai taip pat taikomi „Natura 2000“ logotipui. Minėtose skelbimų lentose turi būti paaiškinta projekto reikšmė „Natura 2000“ tinklo kūrimui.
- 13.7 Projekto santrauka, įskaitant pagrindinio paramos gavėjo pavadinimą ir kontaktinę informaciją, pateikiama LIFE svetainėje, kad su ja galėtų susipažinti visuomenė.
- 13.8 Jei Komisija nėra nurodžiusi kitaip, visos įgyvendinant projektą įgytos ilgalaikio vartojimo prekės ženklinamos LIFE logotipu.
- 13.9 Nepaisant 20 straipsnio nuostatų, Komisija turi teisę bet kuria forma ir priemonėmis, įskaitant internetą, skelbti visą jos nuožiūra reikalingą informaciją, susijusią su projektu arba sukurtą įgyvendinant šį projektą. Pagrindinis paramos gavėjas ir visi susiję paramos gavėjai Komisijai suteikia neišimtinę teisę ne komerciniams tikslams (įskaitant viešus renginius) dauginti, o prireikus – dubliuoti, platinti arba naudoti visą projekte sukurtą garso ir vaizdo dokumentinę medžiagą ar jos dalį be jokių laiko apribojimų. Nepaisant to, Komisija nelaikoma šios medžiagos „bendraautore“. Komisija pasilieka teisę įvairiose 12 straipsnyje nurodytose ataskaitose pateiktas nuotraukas naudoti kaip vaizdinę medžiagą bet kurioje savo informacinėje medžiagoje. Ji įsipareigoja nurodyti šių nuotraukų šaltinį pateikdama projekto identifikacinį numerį.

14 straipsnis – Erdviniai duomenys

Įgyvendinant LIFE+ projektą sukurtos elektroninės priemonės, kuriose naudojami erdviniai duomenys, turi atitikti 2007 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2007/2/EB, sukuriančios Europos bendrijos erdvinės informacijos infrastruktūrą (INSPIRE)², reikalavimus.

15 straipsnis – Sutarties keitimas

- 15.1 Pagrindinis paramos gavėjas techninėse ataskaitose arba atskiru raštu praneša Komisijai apie paramos sutartyje išsamiai aprašyto projekto pakeitimus. Pakeitimai, dėl kurių iš esmės pasikeistų bendrieji projekto tikslai ir dėl kurių reikėtų peržiūrėti priimtą sprendimą skirti paramą arba kurie prieštarauja vienodo pareiškėjų vertinimo principui, nebus priimami.
- 15.2 Jeigu priimami esminiai pakeitimai, Komisija turi suteikti papildomą raštišką sutikimą. Esminiais pakeitimais laikomi:
- svarbūs projekto veiksmų ir (arba) rezultatų pobūdžio ar turinio pakeitimai;
 - pagrindinio paramos gavėjo ar susijusio paramos gavėjo juridinio statuso pasikeitimas;
 - projekto partnerystės struktūros pakeitimas;
 - projekto įgyvendinimo trukmės pakeitimas;

² OL L 108, 2007 4 25, p. 1.

- preliminarus projekto biudžeto pakeitimai, jeigu vienos ar kelių kategorijų išlaidos padidėja daugiau kaip 10 % ir 30 000 EUR. Šie apribojimai taikomi kiekvienam iš trijų ilgalaikio vartojimo prekių pakategorių. Jie netaikomi „pridėtinių išlaidų“ kategorijai, kuri negali viršyti 25 straipsnio 13 dalyje nustatyto apribojimo.

15.3 15 straipsnio 2 dalyje nustatytais atvejais pagrindinis paramos gavėjas pagal Komisijos pateiktas gaires pateikia oficialų prašymą leisti priimti pakeitimus. Kai prašomi pakeitimai apima projekto partnerystės struktūros pakeitimus ir (arba) susijusio paramos gavėjo arba bendro finansavimo partnerio skiriamo biudžeto pakeitimus, susijęs paramos gavėjas ir (arba) bendro finansavimo partneris taip pat turi pasirašyti prašymą priimti pakeitimus. Komisija pasilieka teisę patenkinti arba atmesti šį prašymą ir gali nuspręsti neatsižvelgti į prašymą, gautą likus mažiau kaip trims mėnesiams iki projekto užbaigimo.

16 straipsnis – Vėlavimas įgyvendinti

- 16.1 Neatsižvelgiant į paramos sutarties pasirašymo ar pirmosios išankstinio finansavimo išmokos datas, projekto pradžios data laikoma data, nurodyta paramos sutarties specialiosiose nuostatose.
- 16.2 Pagrindinis paramos gavėjas Komisijai nedelsdamas suteikia išsamią informaciją apie bet kurią įvykį, kuris gali pakenkti projekto įgyvendinimui arba sutrukdyti jį įgyvendinti laiku. Susijusios šalys susitaria dėl priemonių, kurių reikėtų imtis.
- 16.3 Komisija pasilieka teisę nutraukti paramos sutartį arba atšaukti paramą, jeigu kyla pavojus, kad dėl didelio vėlavimo gali sumažėti projekto rezultatų vertė.

17 straipsnis – Užbaigimo datos atidėjimas

- 17.1 Atidėti projekto užbaigimo datą gali būti leista tik dėl neprognozuojamų išimtinių aplinkybių, kurioms susiklosčius vieno ar kelių projekto veiksmų kurį laiką neįmanoma įgyvendinti.
- 17.2 Prašymas atidėti projekto užbaigimo datą turi būti pateiktas Komisijos pateiktose gairėse numatyta tvarka. Jame turi būti suteikta pakankamai informacijos, kad Komisija galėtų įvertinti tokio vėlavimo pagrįstumą ir galimybes įgyvendinti pataisytą darbo planą. Komisija pasilieka teisę priimti arba atmesti šį prašymą ir nuspręsti neatsižvelgti į prašymą, gautą likus mažiau kaip trims mėnesiams iki projekto užbaigimo.

18 straipsnis – Rezultatų blogėjimas ir techniniai gedimai

Komisija pasilieka teisę atitinkamai sumažinti Bendrijos bendrą finansavimą, jeigu pastebimai sumažėja projekto veiksmų įgyvendinimo rezultatai arba pablogėja jų kokybė.

19 straipsnis – Projekto nutraukimas

- 19.1 Komisija gali nutraukti paramos sutartį ir nesuteikti jokios kompensacijos, jeigu:
- pagrindinis paramos gavėjas, neturėdamas pagrįstos techninės ar ekonominės priežasties, nevykdo vieno iš esminių paramos sutartyje nustatytų įsipareigojimų;
 - susidaro *force majeure* aplinkybės arba projekto veiksmai buvo sustabdyti dėl susidariusių išimtinių aplinkybių;

- tampa aišku, kad nepavyks įgyvendinti projekto tikslų; arba
- pagrindinis paramos gavėjas yra atsakingas už esminius projekto valdymo tvarkos pažeidimus.

19.2 Norėdama nutraukti projektą Komisija taiko standartinę arba skubią procedūrą.

19.3 Standartinė procedūra

- Komisija siunčia pirmąjį registruotą raštą, kuriame nurodo, kad buvo pradėta projekto nutraukimo procedūra, paaiškina šio sprendimo priežastis, pareikalauja, kad pagrindinis paramos gavėjas vykdytų paramos sutartyje nustatytus reikalavimus ir paprašo jį pateikti atsakymą per trisdešimt dienų nuo šio pirmojo rašto gavimo.
- Įvertinusi visas pagrindinio paramos gavėjo pateiktas pastabas, Komisija nutraukia arba sustabdo projekto nutraukimo procedūrą arba išsiunčia antrąjį registruotą raštą, kuriame praneša pagrindiniam paramos gavėjui, kad projektas nutraukiamas, ir nustato naują projekto užbaigimo datą.

Jei Komisija negauna atsakymo per trisdešimt dienų nuo jos pirmojo rašto, projekto užbaigimo data laikoma paskutinė šio termino diena.

Visais atvejais, kai procedūra užbaigiama projekto nutraukimu, per tris mėnesius po naujosios projekto užbaigimo datos turi būti pateikta galutinė ataskaita.

19.4 Skubi procedūra

Komisija gali nutraukti paramos sutartį be išpėjimo ir nemokėdama jokių kompensacijų, jeigu:

- paskelbiamas pagrindinio paramos gavėjo bankrotas, jis likviduojamas arba jam taikoma kita panaši procedūra;
- pagrindinis paramos gavėjas sąmoningai parengė netikslias arba neišsamias ataskaitas, siekdamas gauti sutartyje numatytą Bendrijos finansinį įnašą;
- pagrindinis paramos gavėjas vykdydamas sutartį tyčia arba dėl aplaidumo padarė esminį pažeidimą, dėl kurio buvo arba gali būti patirta Bendrijos biudžeto nuostolių;
- dėl pagrindinio paramos gavėjo sukčiavimo, korupcijos ar kitos neteisėtos veiklos, žalingos Bendrijų finansiniams interesams; arba
- pagrindinis paramos gavėjas padarė teisės pažeidimą, susijusį su jo profesine veikla, kaip nustatyta *res judicata* galią turinčiu teismo sprendimu, arba padarė didelį profesinį nusižengimą, kurį galima pagrįstai įrodyti.

Šiuo atveju Komisija pagrindiniam paramos gavėjui registruotu raštu praneša, kad projektas nedelsiant nutraukiamas. Per tris mėnesius po naujosios projekto užbaigimo datos pateikiama galutinė ataskaita.

19.5 Nutraukiant paramos sutartį dėl finansinių pažeidimų, neapribojamos jokios kitos taikytinos administracinės priemonės arba sankcijos, kurios gali būti taikomos pagal 1995 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentą (EB, Euratomas) Nr. 2988/95 dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos³.

Nutraukiant paramos sutartį Komisija gali pareikalauti grąžinti jau išmokėtas sumas arba jų dalį. Nustatant finansavimo kriterijus atitinkančių išlaidų sumą, bus

³ OL L 312, 1995 12 23, p. 1.

atsižvelgiama tik į informaciją, turimą jau užbaigus 19 straipsnio 3 ir 4 dalyse aprašytas procedūras.

- 19.6 Pagrindinis paramos gavėjas gali bet kuriuo metu nutraukti projektą, apie tai pranešęs oficialiu raštu, jei tam yra pagrįstų ekonominių arba techninių priežasčių. Pagrindinis paramos gavėjas per tris mėnesius nuo minėtojo oficialaus raštiško pranešimo pateikimo datos privalo pateikti galutinę ataskaitą, kurioje išdėstoma projekto įgyvendinimo padėtis ir jo nutraukimo priežastys, kartu su galutine išlaidų ir pajamų ataskaita, kuria remdamasi Komisija nustato finansavimo kriterijus atitinkančių išlaidų sumą. Jei priežastys nenurodomos arba Komisija nesutinka su nurodytomis priežastimis, laikoma, kad pagrindinis paramos gavėjas netinkamai nutraukė sutartį, o Komisija gali pareikalauti gražinti jau išmokėtas sumas.

20 straipsnis – Konfidencialumas

Komisija ir pagrindinis paramos gavėjas bei susiję paramos gavėjai įsipareigoja užtikrinti jiems patiktų dokumentų, informacijos bei kitos medžiagos, kurių atskleidimas galėtų pakenkti kitai šaliai, konfidencialumą. Šalys laikosi šio įsipareigojimo ir po projekto užbaigimo datos. Projekte naudojami asmens duomenys įtraukiami į elektroninę valdymo priemonę, kuria leidžiama naudotis Europos Komisijai, kitoms ES institucijoms ir išorės stebėsenos grupėms, kurios yra pasirašiusios susitarimą dėl konfidencialumo. Ši valdymo priemonė naudojama tik LIFE projektams administruoti.

21 straipsnis – Duomenų apsauga

- 21.1 Pagrindinis paramos gavėjas turi teisę susipažinti su Komisijos turimais duomenimis ir informacija, susijusiais su jo projektu, ir reikalauti pataisyti netikslius duomenis ir informaciją.
- 21.2 Komisija, pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai laikosi 2000 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 45/2001 dėl asmenų apsaugos Bendrijos institucijoms ir įstaigoms tvarkant asmens duomenis ir laisvo tokių duomenų judėjimo⁴ reikalavimų.
- 21.3 Nepaisant 20 straipsnio nuostatų, pagrindinis paramos gavėjas turi žinoti apie įsipareigojimus, nustatytus 2001 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1049/2001 dėl galimybės visuomenei susipažinti su Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos dokumentais⁵.

22 straipsnis – Rezultatų nuosavybė ir naudojimas

- 22.1 Įgyvendinant šį projektą įgyti dokumentai, galimi patentuoti arba patentuoti išradimai, specialiosios žinios ir patirtis yra pagrindinio paramos gavėjo ir (arba) susijusių paramos gavėjų nuosavybė.
- 22.2 Norėdama skatinti taikyti aplinką tausojančius metodus ar pavyzdžius, Komisija didelę reikšmę skiria tam, kad pagrindinis paramos gavėjas užtikrintų galimybę šiais dokumentais, patentais ir praktinėmis žiniomis Bendrijoje naudotis nediskriminacinėmis ir pagrįstomis komercinėmis sąlygomis.

⁴ OL L 8, 2001 1 12, p. 1.

⁵ OL L 145, 2001 5 31, p. 43.

- 22.3 Komisija tikisi, kad pagrindinis paramos gavėjas ir (arba) susiję paramos gavėjai 22 straipsnio 2 dalies nuostatų laikysis penkerius metus nuo projekto nutraukimo datos.
- 22.4 Jei pagrindinis paramos gavėjas, neturėdamas pagrįstos priežasties, atsisakytų leisti naudotis šiais produktais arba suteikti licencijas pagal šias sąlygas, Komisija pasilieka teisę taikyti 19 straipsnyje nustatytas taisykles arba, jei projektas jau yra užbaigtas, reikalauti grąžinti Bendrijos įnašą arba jo dalį.

23 straipsnis – Taikytina teisė ir kompetentingas teismas

Bendrijos įnašui taikomos paramos sutarties sąlygos, šioje srityje galiojančios Bendrijos taisyklės ir, papildomai, paramai taikoma Belgijos teisė.

Pagrindinis paramos gavėjas Europos Bendrijų Pirmosios instancijos teismui gali pateikti ieškinį, o Europos Bendrijų Teisingumo Teismui – apeliacinį skundą dėl Komisijos sprendimų, susijusių su šios paramos sutarties nuostatų taikymu bei jos įgyvendinimo tvarka.

II DALIS – Finansinės nuostatos

24 straipsnis – Bendrijos finansinis įnašas į projektą

24.1 Nustatant Bendrijos finansinio įnašo sumą susidariusioms finansavimo kriterijus atitinkančioms išlaidoms taikomas paramos sutartyje nurodytas procentinis dydis.

24.2 Bendra pagrindiniam paramos gavėjui Komisijos išmokėta suma jokiais aplinkybėmis negali viršyti didžiausios galimos paramos sutartyje nustatytos Bendrijos įnašo sumos net ir tuo atveju, jei bendra faktinių finansavimo kriterijus atitinkančių projekto išlaidų suma viršija paramos sutartyje nustatytą biudžetą.

Pagrindinis paramos gavėjas užtikrina, kad nebus naudojamos jokiais kitomis tiesioginio arba netiesioginio Europos Sąjungos finansavimo galimybėmis projektui bendrai finansuoti. Jei tokia padėtis susiklosto įgyvendinant projektą, pagrindinis paramos gavėjas turi nedelsdamas informuoti Komisiją apie tai, kokių priemonių jis ketina imtis, kad galėtų tinkamai vykdyti savo įsipareigojimą. 31 straipsnyje nurodytas nepriklausomas auditorius tikrina projekto finansavimo šaltinius.

24.3 Nepaisant 4 straipsnio 6 dalyje ir 5 straipsnio 5 dalyje nustatytų įsipareigojimų, pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai sutinka, kad Bendrijos įnašu negali būti siekiama (o juo pasinaudojus – gaunama) pelno. Pelnas apibrėžiamas kaip projekto įplaukų perteklius, palyginti su išlaidomis, tuo metu, kai pateikiamas prašymas skirti galutinę išmoką .

24.4 Įplaukos apibrėžiamos kaip lėšos, gautos iš Komisijos, susijusių paramos gavėjų bei bendro finansavimo partnerių, ir tiesioginės pajamos, gautos tik tiesiogiai įgyvendinant projektą (pvz., konferencijų dalyvių mokesčiai, medienos pardavimo pajamos ir t. t.).

Pagrindinis paramos gavėjas turi užtikrinti, kad bet kokios įplaukos, susijusios su projekto ir gautos įgyvendinant projektą, būtų laikomos tiesioginėmis projekto pajamomis.

Tokios tiesioginės pajamos visais atvejais deklaruojamos; o Komisija sumažina savo finansinį įnašą, siekdama derinti bendrąsias pajamas su bendrosiomis išlaidomis.

24.5 Jeigu tam tikras veiksmas neįgyvendinamas arba įgyvendinamas blogai, tik iš dalies arba pavėluotai, tai, neapribojant teisės nutraukti sutartį pagal 19 straipsnį ir neapribojant Komisijos teisės taikyti 27 straipsnyje numatytas sankcijas, Komisija gali proporcingai sumažinti iš pradžių numatytą Bendrijos įnašą, atsižvelgdama į tai, kaip veiksmas faktiškai įgyvendinamas pagal paramos sutarties sąlygas.

24.6 Pagrindinio paramos gavėjo naudojamose banko sąskaitose arba papildomose sąskaitose turi būti įmanoma nustatyti Komisijos išmokėtas lėšas. Jei pagal valstybės, kurios teritorijoje atidaryta sąskaita, įstatymus už lėšas, pervestas į šias sąskaitas, skaičiuojamos palūkanos arba kitos lygiavertės priemokos, šios palūkanų arba priemokų sumos, jei jos susidaro dėl išankstinio finansavimo išmokų, gražinamos Komisijai 24 straipsnio 7 dalyje nustatyta tvarka.

24.7 Pagrindinis paramos gavėjas praneša Komisijai apie palūkanų ar lygiavertčių priemokų sumas, susidariusias dėl to, kad jis iš Komisijos gavo išankstinio finansavimo sumas. Šis pranešimas turi būti pateikiamas tada, kai teikiamas

prašymas išmokėti likusią paramos dalį. Palūkanos nėra laikomos tiesioginėmis projekto pajamomis ir jas Komisija susigražina atlikdama užskaitymą išmokant likutį.

Be to, jei išankstinio finansavimo suma viršija 750 000 EUR, pagrindinis paramos gavėjas palūkanų arba lygiaverčių priemokų sumas, sukauptas kalendorinių metų pabaigoje, turi perduoti Komisijai iki kitų kalendorinių metų sausio 31 d. Tokios palūkanos gražinamos pateikus vykdomąjį raštą sumoms išieškoti.

Kai išankstinio finansavimo suma yra mažesnė nei 50 000 EUR, taikoma išimtis ir sukauptos palūkanos Komisijai negražinamos.

Komisijai taip pat negražinamos valstybėms narėms išmokėtos išankstinio finansavimo sumos palūkanos.

- 24.8 Pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai, , jei jų yra, sutinka, kad Komisija neprivalo skirti Bendrijos finansinio įnašo, todėl jo negalima perduoti jokiai kitai įstaigai arba kai nors pervesti trečiajai šaliai.

25 straipsnis – Finansavimo kriterijus atitinkančios išlaidos

25.1 Finansavimo kriterijus atitinkančios išlaidos turi būti:

- numatytos projekto biudžete arba jas išleisti turi būti leista pakeičiant paramos sutartį;
- tiesiogiai susijusios ir būtinos įgyvendinti projektui, dėl kurio pasirašyta paramos sutartis;
- pagrįstos ir atitinkančios patikimo finansų valdymo principus, visų pirma dėl jų ekonominio naudingumo ir sąnaudų efektyvumo;
- atitinkančios galiojančius mokesčių ir socialinės teisės aktus; ir
- iš tikrųjų patirtos įgyvendinant projektą, kaip apibrėžta paramos sutartyje ir nurodytos pagrindinio paramos gavėjo ar bet kokių susijusių paramos gavėjų apskaitoje arba mokesčių dokumentuose; be to, turi būti įmanoma jas nustatyti ir kontroliuoti.

Laikoma, kad išlaidos patirtos įgyvendinant projektą, jeigu:

- teisinė mokėjimo prievolė pagal sutartį atsirado vėliau, nei buvo pasirašyta paramos sutartis su Komisija;
- atitinkamas veiksmas pradėtas įgyvendinti po projekto pradžios datos ir baigtas iki jo užbaigimo (vienintelės išimtis yra išlaidos banko garantijai, kuri taikoma nuo paramos sutarties pasirašymo iki projekto įgyvendinimo pradžios ir šešis mėnesius po projekto užbaigimo datos, ir išlaidos 31 straipsnyje nurodytam nepriklausomam auditui; ir
- išlaidos yra visiškai padengtos prieš pateikiant galutinę finansinę išlaidų ir pajamų ataskaitą.

25.2 Personalo išlaidos nustatomos pagal faktinį laiką, kurį jie skiria projektui. Jos apskaičiuojamos pagal faktinį atlyginimą arba algą, neatskaičius mokesčių, pridėdant privalomus socialinius mokesčius ir bet kokias kitas įstatymu nustatytas išlaidas, siejamas su atlyginimu, tačiau neįskaitant jokių kitų išlaidų. Kiekvieno darbuotojo laikas, skirtas projektui, laiku pažymimas pagrindinio paramos gavėjo ar susijusio paramos gavėjo nustatytuose ir reguliariai patvirtinamuose tabeliuose arba lygiavertėje laiko žymėjimo sistemoje.

Su asmenimis sudaromos paslaugų sutartys gali būti priskiriamos šiai kategorijai, jei toks asmuo dirba pagrindinio paramos gavėjo ar susijusio paramos gavėjo patalpose ir jo prižiūrimas, su sąlyga, kad tokia praktika atitinka taikytinus šalies įstatymus. Kiekvieno asmens projektui skiriamas darbo laikas laiku pažymimas pagrindinio paramos gavėjo ar susijusio paramos gavėjo nustatytuose ir reguliariai patvirtinamuose tabeliuose arba lygiavertėje laiko žymėjimo sistemoje. Finansavimo kriterijus atitinkančios išlaidos lygios už projekto darbus tam asmeniui išmokėtai faktinei sumai.

Išlaidos valstybės tarnautojų algoms gali būti finansuojamos tik tiek, kiek jos yra susijusios su išlaidomis, patiriamomis įgyvendinant projekto veiklą, kurios atitinkama viešojo sektoriaus organizacija nevykdytų, jei atitinkamas projektas nebūtų pradėtas. Tokie darbuotojai turi būti specialiai paskirti dirbti projekte, ir jiems turi būti skiriamos papildomos išlaidos prie nuolatiniam projektui darbuotojams numatytų išlaidų. Be to, viešojo sektoriaus organizacijų, kaip pagrindinio paramos gavėjo ir (arba) susijusio paramos gavėjo, įnašų į projektą suma turi būti bent 2 % didesnė už išlaidas projektą įgyvendinti paskirtų valstybės tarnautojų algoms.

25.3 Kelionpinigiai nustatomi pagal pagrindinio paramos gavėjo ar susijusio paramos gavėjo vidaus taisykles.

25.4 Išorinės paramos išlaidos priskiriamos subrangos sutarčių išlaidoms (išorės bendrovių atliekami darbai, įrangos arba infrastruktūros nuoma arba naudojimas ir t. t.).

Išlaidos, susijusios su ilgalaikio naudojimo įrangos pirkimu arba išperkamąja nuoma (priešingai nei nuoma), su infrastruktūra arba vartojimo prekėmis, tiekiamomis pagal subrangos sutartį, nėra priskiriamos biudžeto išorinės paramos išlaidų straipsniui. Šios išlaidos deklaruojamos atskirai pagal atitinkamas biudžeto eilutes.

Šiai kategorijai priskiriamos nepriklausomo auditoriaus atliekamo audito išlaidos.

25.5 Į ilgalaikio vartojimo prekes taikomus amortizacinius atskaitymus atsižvelgiama tik tada, kai šios ilgalaikio vartojimo prekės:

- inventorizuojamos kaip pagrindinio paramos gavėjo arba susijusių paramos gavėjų ilgalaikio vartojimo prekės,
- laikomos kapitalo išlaidomis pagal projekto pagrindiniam paramos gavėjui arba susijusiems paramos gavėjams taikomas mokesčių ir apskaitos taisykles,
- perkamos arba įsigijamos išperkamosios nuomos sąlygomis už įprastą rinkos kainą.

25.6 Nepaisant 21 straipsnio 7 dalies ir 25 straipsnio 9 dalies specialiųjų nuostatų, pagrindinis paramos gavėjas ar susijęs paramos gavėjas, skaičiuodamas finansavimo kriterijus atitinkančią amortizacijos sumą, taiko savo vidaus apskaitos standartus ir taisykles, atsižvelgdamas į infrastruktūros ar įrangos rūšį, jos pirkimo, pagaminimo ar išnuomojimo datą, projekto trukmę ir faktinio naudojimo projekto tikslams intensyvumą. 31 straipsnyje nurodytas nepriklausomas auditorius patvirtina, kad apie faktinius amortizacinius atskaitymus, įrašytus į pagrindinio paramos gavėjo arba susijusio paramos gavėjo apskaitos sistemas, pranešama kaip apie projekto išlaidas.

Tačiau šiems finansavimo kriterijus atitinkantiems amortizaciniams atskaitymams taikomi tokie apribojimai:

- išlaidoms infrastruktūrai – 25 % visų pirkimo išlaidų;
 - išlaidoms įrangai – 50 % visų pirkimo išlaidų.
- 25.7 25 straipsnio 6 dalis netaikoma įgyvendinant projektus, finansuojamus pagal LIFE+ *Aplinkos politika ir valdymas* ir LIFE+ *Biologinė įvairovė* – išlaidų apribojimai netaikomi prototipams, kurių visos pirkimo išlaidos laikomos atitinkančiomis bendro finansavimo kriterijus.
- Prototipas – specialiai projektui įgyvendinti sukurta infrastruktūra ir (arba) įranga, kuri niekada nebuvo naudota komerciniams tikslams ir (arba) nėra gaminama serijiniu būdu. Pristatant projekto veiklą, prototipui turi būti skiriamas pagrindinis vaidmuo. Gali būti pranešama tik apie tas sudedamąsias prototipo dalis, kurios įsigytos ir naudojamos įgyvendinant projektą.
- Prototipo negalima naudoti komerciniams tikslams įgyvendinant projektą ir penkerius metus po projekto užbaigimo. Jei įgyvendinant projektą arba per penkerius metus po projekto užbaigimo prototipas arba jo sudedamosios dalys naudojami komerciniams tikslams (t. y. parduodami, įsigijami išperkamąja nuoma, nuomojami ar naudojami prekėms gaminti arba paslaugoms teikti), apie tai turi būti pranešama. Tokiu atveju prototipo kūrimo išlaidoms bus taikoma amortizacija pagal 25 straipsnio 5 ir 6 dalis.
- 25.8 Iki projekto pradžios datos įsigytais ilgalaikio vartojimo prekėms taikomi amortizaciniai atskaitymai laikomi neatitinkančiais finansavimo kriterijų. Tokios išlaidos įtraukiamos į „pridėtinių išlaidų“ kategoriją.
- 25.9 Įgyvendinant LIFE+ *Gamta* projektus laikoma, kad visos valdžios institucijų, nevyriausybių ar privačių nekomercinių organizacijų patirtos išlaidos, susijusios su ilgalaikio vartojimo prekėmis, neatsiejamos nuo projekto įgyvendinimo ir tam tikru mastu naudojamos jį įgyvendinant, atitinka finansavimo kriterijus. Ši atitiktis priklauso nuo pagrindinio paramos gavėjo ir susijusių paramos gavėjų įsipareigojimo užbaigus pagal LIFE+ *Gamta* bendrai finansuojamą projektą galutinai skirti tas prekes gamtos saugos veiklos tikslams.
- 25.10 Įgyvendinant LIFE+ *Gamta* projektus, su žemės ar teisių įsigijimu ir išperkamąja nuoma susijusios išlaidos atitinka finansavimo kriterijus ir į apskaitą įtraukiamos atskirai nuo ilgalaikio vartojimo prekių. Taikomos 35 straipsnio nuostatos.
- 25.11 Išlaidos vartojimo medžiagoms yra susijusios su pirkimu, gamyba, remontu arba naudojimu medžiagų, prekių arba įrenginių, kurie:
- projekto pagrindinio paramos gavėjo arba susijusių paramos gavėjų neinventorizuojami kaip ilgalaikio vartojimo prekės;
 - nelaikomi kapitalo išlaidomis pagal projekto pagrindiniam paramos gavėjui arba susijusiems paramos gavėjams taikomas mokesčių ir apskaitos taisykles;
 - konkrečiai susiję su projekto įgyvendinimu (tačiau bendrosios kanceliarinės vartojimo prekės bei atsargos priskiriamos „pridėtinių“ išlaidų kategorijai).
- 25.12 Kitos išlaidos yra visos projektui įgyvendinti reikalingos išlaidos, nepriskiriamos konkrečiai kategorijai. Nurodytas išlaidas turi būti įmanoma patikrinti, ir jos neturi viršyti faktinių išlaidų. Šiai kategorijai priskiriamos išlaidos, susijusios su banko garantijos gavimu, kai šios garantijos reikalauja Komisija.
- 25.13 Pridėtinės išlaidos yra finansuotinos vienodo dydžio sumomis, sudarančiomis daugiausia 7 % visos finansavimo reikalavimus atitinkančių tiesioginių faktinių išlaidų sumos, išskyrus žemės pirkimo ir išperkamąsios nuomos išlaidas. Joms

nereikia pateikti patvirtinamųjų apskaitos dokumentų. Jos atitinka finansavimo kriterijus kaip netiesioginės išlaidos, kuriomis padengiamos bendros netiesioginės išlaidos, reikalingos tiesiogiai arba netiesiogiai projekte dirbančiam personalui įdarbinti, valdyti, apgyvendinti bei remti.

26 straipsnis – Finansavimo kriterijų neatitinkančios išlaidos

Laikoma, kad toliau nurodytos išlaidos neatitinka finansavimo kriterijų, todėl Komisija jų neįtraukia skaičiuodama bendras finansavimo kriterijus atitinkančias išlaidas:

- išlaidos veiksmui, kuriam teikiama parama pagal kitas Bendrijos finansines priemones;
- išlaidos, susijusios su projekte nenumatyta veikla arba projekto veiksmų pakeitimais, kuriems nebuvo išduota papildomo raštiško sutikimo, numatyto 15 straipsnyje;
- išlaidos, patirtos perkant ilgalaikio vartojimo prekes arba kuriant ryšiams skirtą medžiagą, įskaitant skelbimų lentas ir svetaines, nepaženklintas LIFE logotipu (ir, kai tinka, „Natura 2000“ logotipu);
- išlaidos, kurioms padengti pagrindinis paramos gavėjas ir (arba) susijęs paramos gavėjas atitinkamu laikotarpiu iš Komisijos jau yra gavęs dotaciją;
- su bet kuriuo veiksmu, kurį galima laikyti kompensacine priemone, susijusios išlaidos, už kurias atsako valstybė narė ir kurios nustatomos atsižvelgiant į direktyvas dėl paukščių ir buveinių;
- išlaidos, susijusios su valdymo planais, veiksmų planais ir panašiais planais, parengtais arba pakeistais pagal LIFE+ projektą, jeigu atitinkamas planas teisiškai neįsigalioja iki projekto užbaigimo datos. Tai apima visų procedūrinių ir teisinių žingsnių užbaigimą tose valstybėse narėse, kuriose tokios procedūros numatytos, iki projekto užbaigimo datos;
- bet kuriai išlaidų kategorijai priskiriamos išlaidos, viršijančios biudžete numatytas išlaidas kartu su papildomais 10 % ir 30 000 EUR (kaip nurodyta 15 straipsnio 2 dalyje);
- susijusių paramos gavėjų tarpusavyje išrašomos sąskaitos faktūros ir susijusių paramos gavėjų bei pagrindinio paramos gavėjo tarpusavyje išrašomos sąskaitos faktūros;
- išlaidos, patirtos dėl susijusių paramos gavėjų arba pagrindinio paramos gavėjo padalinių tarpusavio sandorių, išskyrus tuos atvejus, kai galima įrodyti, kad tokie sandoriai yra ekonomiškai naudingiausi sandoriai ir juose nenumatyta jokio pelno, PVM ar pridėtinių išlaidų;
- valiutų keitimo nuostoliai;
- nebūtinės arba nuostolingos išlaidos;
- platinimo išlaidos ir rinkodaros bei reklamos išlaidos produktams ar komercinei veiklai populiarinti, išskyrus atvejus, kai tai konkrečiai numatyta projekte;
- atidėjiniai galimiems būsimiems nuostoliams ar įsipareigojimams;
- mokėtinos palūkanos;
- abejotinos skolos;

- finansinės išlaidos arba išlaidos, susijusios su alternatyvių bendro finansavimo šaltinių paieška arba radimu;
- reprezentacinės išlaidos, išskyrus išlaidas, dėl kurių sutinkama, kad jos visos išimtinai būtinos projekto darbams atlikti;
- su kitais trečiųjų šalių finansuojamais projektais susijusios išlaidos;
- dovanotas turtas ir paslaugos, įskaitant savanorišką darbą;
- kelionių bei apgyvendinimo išlaidos ir bet kokios formos atlyginimas, skiriamas Bendrijos institucijų agentų arba projekto išorės stebėsenos grupių vardu;
- investicijos į didelę infrastruktūrą;
- fundamentalieji moksliniai tyrimai;
- licencijų ir patentų mokesčiai ar kiti mokesčiai, susiję su intelektinės nuosavybės teisių apsauga;
- EMAS ir ekologinio ženklo ECOLABEL registravimo procedūros;
- žemės pirkimas ne pagal 35 straipsnyje numatytas sąlygas.

Šis sąrašas nėra baigtinis.

27 straipsnis – Finansinės sankcijos

Remiantis Europos Bendrijų bendrajam biudžetui taikomu Finansiniu reglamentu⁶, jeigu nustatytas rimtas pagrindinio paramos gavėjo įsipareigojimų nesilaikymas, jam taikomos finansinės sankcijos nuo 2 % iki 10 % atitinkamos paramos vertės, tinkamai atsižvelgiant į proporcingumo principą. Apie Komisijos sprendimą taikyti tokias finansines sankcijas pagrindiniam paramos gavėjui turi būti pranešta raštu.

28 straipsnis – Mokėjimo metodai

28.1 Bendrijos finansinis įnašas išmokamas dviem ar trimis dalimis.

28.2 Pirmoji išankstinio finansavimo išmoka sudaro 40 % didžiausio galimo Bendrijos finansinio įnašo sumos. Ši išmoka padidinama iki 50 % tiems projektams, kurių įgyvendinimo laikotarpis trumpesnis arba lygus 24 mėnesiams arba Bendrijos įnašas mažesnis arba lygus 300 000 EUR. Bet kuris įnašas sumokamas per 45 dienas nuo tada, kai gaunama:

- abiejų šalių pasirašyta paramos sutartis;
- pasirašytas prašymas skirti išmoką, kuriame nurodytas pagrindinio paramos gavėjo pavadinimas ir adresas, banko pavadinimas ir adresas, banko sąskaita ir projekto identifikaciniai duomenys;
- atsižvelgdama į atrankos etape įvertintas pagrindinio paramos gavėjo finansines perspektyvas, Komisija persvarstymo etape gali pareikalauti pateikti banko arba draudimo bendrovės išduotą garantiją. Ši garantija turi būti lygi pirmajai išankstinio finansavimo sumai ir taikoma visą projekto įgyvendinimo laikotarpį ir papildomai šešis mėnesius. Jei projektas pratęsiamas, jos galiojimo terminas turi būti pratęstas. Išimtiniais atvejais minėtoji garantija

⁶ OL L 248, 2002 9 16, p. 1, ir OL L 390, 2006 12 30, p. 1.

gali būti pakeista trečiosios šalies solidariaja garantija. Garantijos forma pateikta II priede.

- 28.3 Kai projekto įgyvendinimo laikotarpis yra ilgesnis nei 24 mėnesiai, o Bendrijos įnašas viršija 300 000 EUR, išmokama vidurio laikotarpio išankstinio finansavimo išmoka, lygi 30 % didžiausios galimos Bendrijos finansinio įnašo sumos. Ši išmoka suteikiama su sąlyga, kad panaudota mažiausiai 150 % pirmosios išankstinio finansavimo išmokos (kaip patirtų išlaidų procentinė dalis) ir kad šios išmokos prašoma likus ne mažiau kaip devyniems mėnesiams iki projekto užbaigimo datos. Išmoka išmokama po to, kai Komisija patvirtina 12 straipsnyje nurodytas projekto pradinę ataskaitą, vidurio laikotarpio techninę ataskaitą ir išlaidų bei pajamų ataskaitą.

Išimtiniais atvejais, kai nesumokėta pirmoji išankstinio finansavimo išmoka, pagrindinis paramos gavėjas gali reikalauti vidurio laikotarpio išankstinio finansavimo išmokos su sąlyga, kad išleista suma lygi mažiausiai 60 % specialiosiose sąlygose numatyto didžiausio įnašo. Tuomet šios išmokos suma nustatoma pritaikius paramos sutartyje nurodytą procentinį dydį finansavimo kriterijus atitinkančioms išlaidoms, patirtoms iki vidurio laikotarpio techninės ataskaitos ir išlaidų bei pajamų ataskaitos pateikimo datos.

Vidurio laikotarpio techninei ataskaitai ir vidurio laikotarpio išlaidų bei pajamų ataskaitai patvirtinti Komisijai skiriamos 105 dienos, skaičiuojamos nuo tos datos, kurią Komisija gauna:

- pasirašytą prašymą skirti išmoką, kuriame nurodytas pagrindinio paramos gavėjo pavadinimas ir adresas, banko pavadinimas ir adresas, banko sąskaita, prašoma suma, projekto identifikacinis numeris ir kiti pagrindinio paramos gavėjo nurodyti mokėjimui nustatyti reikalingi duomenys;
- auditoriaus, kai jis privalo dalyvauti pagal 31 straipsnį, registracijos numeris, organizacija, pavadinimas ir adresas;
- atitinkama išlaidų bei pajamų ataskaita ir vidurio laikotarpio ataskaita (12 straipsnis).

Jei iki minėto termino Komisija negauna jokių pastabų, vidurio laikotarpio techninė ataskaita laikoma patvirtinta. Kartu su prašymu skirti išmoką pateiktos ataskaitos patvirtinimas jokiu būdu nereiškia, kad joje pateiktos deklaracijos ir informacija pripažįstamos kaip tinkamos, autentiškos, išsamios ir teisingos.

- 28.4 Likutis (galutinė išmoka) išmokamas po to, kai Komisija patvirtina 12 straipsnyje nurodytas galutinę techninę ataskaitą ir išlaidų bei pajamų ataskaitą.

Galutinei techninei ataskaitai ir galutinei išlaidų bei pajamų ataskaitai patvirtinti Komisijai skiriamos 105 dienos, skaičiuojamos nuo datos, kurią Komisija gauna:

- pasirašytą prašymą skirti išmoką, kuriame nurodytas pagrindinio paramos gavėjo pavadinimas ir adresas, banko pavadinimas ir adresas, banko sąskaita, prašoma suma, projekto identifikacinis numeris ir kiti pagrindinio paramos gavėjo nurodyti mokėjimui nustatyti reikalingi duomenys;
- atitinkama viso laikotarpio išlaidų ir pajamų ataskaita ir galutinė ataskaita (pagal 12 straipsnį);
- audito ataskaita, jei privaloma pagal 31 straipsnį.

Jei iki minėto termino Komisija negauna jokių pastabų, galutinė ataskaita laikoma patvirtinta. Kartu su prašymu skirti išmoką pateiktos ataskaitos patvirtinimas

jokiu būdu nereiškia, kad joje pateiktos deklaracijos ir informacija pripažįstamos kaip tinkamos, autentiškos, išsamios ir teisingos.

- 28.5 Komisija gali sustabdyti mokėjimą arba atsisakyti sumokėti prašomą išmoką per 105 dienas, skaičiuojant nuo prašymo skirti išmoką ir kitų pagal 28 straipsnio 2, 3 arba 4 dalį privalomų dokumentų gavimo dienos. Komisija apie mokėjimo sustabdymą privalo raštu pranešti pagrindiniam paramos gavėjui.
- 28.6 Jei sustabdomas kuris nors iš minėtų mokėjimo laikotarpių, likęs laikas vėl pradedamas skaičiuoti nuo reikiamos papildomos informacijos gavimo dienos.
- 28.7 Jei atmetama finansinė arba techninė ataskaitos dalis, 105 dienų laikotarpis vėl pradedamas skaičiuoti nuo naujų ataskaitų gavimo dienos.
- 28.8 Mokėjimus Komisija atlieka eurais (EUR).
- 28.9 Visi mokėjimai atliekami pagrindinio paramos gavėjo vardu, lėšas pervedant į VII priede nurodytą sąskaitą. Pasikeitus sąskaitai, apie tai reikia nedelsiant pranešti Komisijai.
- 28.10 Išmoka laikoma atlikta tą dieną, kai ji nurašoma iš Komisijos banko sąskaitos.
- 28.11 Nepažeidžiant galimybės sustabdyti mokėjimo laikotarpį, pagrindiniam paramos gavėjui gali būti suteikta teisė atidėti palūkanų mokėjimą pagal Finansinio Reglamento įgyvendinimo taisyklių⁷ 106 straipsnį.
- 28.12 Jei pagrindiniam paramos gavėjui nepagrįstai išmokama bet kokia suma arba jei lėšų grąžinimas pateisinamas pagal sutarties sąlygas, pagrindinis paramos gavėjas įsipareigoja atitinkamą sumą grąžinti Komisijai iki jos nurodytos datos bet kokiomis jos nurodytomis sąlygomis.
- 28.13 Jei paramos sutartis nutraukiama 19 straipsnyje nurodytais atvejais, Komisija gali reikalauti grąžinti visą pagrindiniam paramos gavėjui išmokėtą sumą arba jos dalį. Komisija, vadovaudamasi proporcingumo principu, nustato, kaip ir kada turi būti grąžinta visa suma arba jos dalis.
- 28.14 Jei pagrindinis paramos gavėjas minėtų sumų negrąžina Komisijos nustatytu laiku, Komisija gali padidinti grąžintinas sumas, skaičiuodama delspinigius pagal Europos centrinio banko pagrindinėms refinansavimo operacijoms taikomą palūkanų normą, pridėdama tris su puse procentinio punkto. Orientacinė palūkanų norma, kuri gali būti didinama, yra paskutinės mokėjimo dienos mėnesio pirmą dieną galiojanti norma, skelbiama *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio C serijoje*.
- 28.15 Visus bankų mokesčius, taikomus grąžinant Komisijai mokėtinas sumas, sumoka pagrindinis paramos gavėjas.
- 28.16 Komisijos parengtas ir pagrindiniam paramos gavėjui, kuris turi grąžinti lėšas Komisijai, perduotas debetinis dokumentas taikomas pagal EB sutarties 256 straipsnį.
- 28.17 Jei lėšos negrąžinamos iki nustatyto termino, Komisijai priklausančios sumos gali būti susigrąžintos, jas padengiant iš pagrindiniam paramos gavėjui mokėtinų sumų, jam apie tai pranešus registruotu raštu (su gavimo patvirtinimu) ar panašiu būdu, arba pareikalaujant pagal 28 straipsnio 2 dalį suteiktos finansinės garantijos. Išimtiniais atvejais, kai tai būtina Bendrijų finansiniams interesams apsaugoti, Komisija gali susigrąžinti lėšas, jas padengdama iš mokėtinų lėšų prieš

⁷ OL L 111, 2007 4 28, p. 13.

numatomą mokėjimo datą. Šiuo atveju pagrindinio paramos gavėjo išankstinio sutikimo gauti nereikia.

29 straipsnis – Išlaidų ir pajamų ataskaita

- 29.1 Išlaidų ir pajamų ataskaitos pateikiamos kartu su vidurio laikotarpio ir galutine ataskaitomis. Jos apima tą patį laikotarpį kaip ir atitinkama techninė ataskaita.
- 29.2 Išlaidų ir pajamų ataskaitos pateikiamos remiantis Komisijos pateiktomis gairėmis. Viena kopija ryšio priemonėmis nusiunčiama Komisijai, o kita – Komisijos paskirtai išorės stebėsenos grupei.
- 29.3 Pagrindinis paramos gavėjas patvirtina, kad prašymuose skirti išmokas pateikiama išsami, patikima ir teisinga informacija, kad Komisijai pateikti finansiniai dokumentai atitinka bendrąsias nuostatas, kad deklaruotosios išlaidos yra faktinės išlaidos ir kad visos įplaukos yra deklaruotos.
- 29.4 Išlaidas pagrindžiančių dokumentų (pvz., sąskaitų faktūrų) prie išlaidų ir pajamų ataskaitos pridėti nereikia. Tačiau pagrindinis paramos gavėjas paprašytas pateikia Komisijai visus išsamius dokumentus, įskaitant sąskaitas faktūras, kurie jai gali būti reikalingi išlaidoms ir atitinkamai veiklos ataskaitai įvertinti.
- 29.5 Pajamų ir išlaidų ataskaitoje visos sumos nurodomos tik eurai (EUR). Pagrindinis paramos gavėjas arba susijęs paramos gavėjas, turintis sąskaitas kita valiuta, atitinkamas sumas konvertuoja į eurus taikydamas valiutų keitimo kursą, kurį Europos centrinis bankas taikė tų metų, kuriais padengiamos išlaidos, pirmąją darbo dieną.

30 straipsnis – Pridėtinės vertės mokestis

- 30.1 Kai pagrindinis paramos gavėjas arba bet kuris iš susijusių paramos gavėjų negali susigražinti pagal projektą mokamo PVM, ši suma laikoma finansavimo kriterijus atitinkančiomis išlaidomis
- 30.2 Siekiant užtikrinti, kad mokėtinas PVM atitiktų finansavimo kriterijus, pagrindinis paramos gavėjas turi pateikti teisinius dokumentus, patvirtinančius, kad jis ir (arba) susiję paramos gavėjai už projektui reikalingą turtą ir paslaugas privalo mokėti PVM ir negali jo susigražinti.

31 straipsnis – Nepriklausomas finansinis auditas

- 31.1 Kai specialiosiose sąlygose nustatytas didžiausias galimas Bendrijos įnašas viršija 300 000 EUR, Komisijai pateiktą galutinę išlaidų, o pajamų ataskaitą privalo patikrinti pagrindinio paramos gavėjo paskirtas nepriklausomas auditorius.
- 31.2 Auditorius patikrina atitiktį šalies įstatymams bei apskaitos taisyklėms ir patvirtina, kad visos patirtos išlaidos atitinka paramos sutarties sąlygas. Auditorius taip pat patikrina projekto finansavimo šaltinius ir ypač tai, ar jam netaikomas bendras finansavimas pagal kitas Bendrijos finansines priemones. Audito darbas turi būti atliekamas vadovaujantis Komisijos pateiktomis gairėmis ir jose nustatyta darbo tvarka.

32 straipsnis – Komisijos finansinis auditas

- 32.1 Komisija ar bet kuris Komisijos įgaliotas atstovas gali atlikti pagrindinio paramos gavėjo partnerio arba susijusio paramos gavėjo auditą projekto įgyvendinimo

laikotarpiu ir dar penkerius metus nuo galutinės Komisijos įnašo išmokėjimo datos, kaip nurodyta 28 straipsnio 4 dalyje.

- 32.2 Atliekant auditą taikomas konfidencialumo principas.
- 32.3 Komisijai arba bet kuriam jos įgaliotam atstovui turi būti leista susipažinti su dokumentais (sąskaitomis faktūromis, algalapių išrašais, pirkimo užsakymais, mokėjimo kvitais, tabeliais ir kitais išlaidoms apskaičiuoti ir pateikti reikalingais dokumentais), kurių reikia, kad būtų galima nustatyti projekto dalyvių išlaidų atitiktį finansavimo kriterijams.
- 32.4 Komisija imasi reikiamų priemonių užtikrinti, kad jos įgaliojimi atstovai, turintys galimybę susipažinti su duomenimis arba juos gaunantys, laikytųsi tinkamų konfidencialumo reikalavimų.
- 32.5 Komisija gali patikrinti, kaip pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai naudoja Bendrijos finansinį įnašą.
- 32.6 Informacija apie audito išvadas siunčiama pagrindiniam paramos gavėjui. Pagrindinis paramos gavėjas savo pastabas Komisijai gali pateikti per mėnesį nuo minėtos informacijos gavimo datos. Komisija gali nuspręsti neatsižvelgti į pastabas, atsiųstas po šio termino.
- 32.7 Remdamasi audito išvadomis, Komisija imasi visų, jos nuomone, reikalingų priemonių, įskaitant vykdomąjį raštą grąžinti visas jos išmokėtas lėšas arba jų dalį.
- 32.8 Audito Rūmai pagal savo darbo procedūras gali patikrinti Bendrijos finansinio įnašo panaudojimą pagal šią paramos sutartį.
- 32.9 Remiantis Tarybos reglamentu (Euratomas, EB) Nr. 2185/96⁸ ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1073/1999⁹, Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF) taip pat gali atlikti patikras vietoje ir patikrinimus Bendrijos teisėje nustatyta tvarka, taikoma Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugai nuo sukčiavimo ir kitų pažeidimų. Komisija, remdamasi tokių patikrinimų išvadomis, prireikus gali priimti sprendimus susigrąžinti lėšas.

33 straipsnis – Patikros ir patikrinimai

- 33.1 Pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai įsipareigoja sudaryti tinkamas sąlygas Komisijos darbuotojams ir Komisijos įgaliotiems asmenims patekti į vietas bei patalpas, kuriose įgyvendinamas projektas, ir susipažinti su visais dokumentais, susijusiais su veiklos techniniu ir finansiniu valdymu. Siekiant užtikrinti, kad Komisijos įgaliojimi asmenys turėtų reikiamą prieigą, gali būti reikalingi Komisijos ir pagrindinio paramos gavėjo konfidencialumo susitarimai.
- 33.2 Tokios patikros gali būti pradėtos penkerius metus po galutinės išmokos datos, kaip nurodyta 28 straipsnio 4 dalyje.
- 33.3 Atliekant tokias patikras vadovaujasi konfidencialumo principais.
- 33.4 Pagrindiniai paramos gavėjai ir susiję paramos gavėjai Komisijai ar jos įgaliotiems asmenims teikia tinkamą pagalbą.

⁸ OJ L 292, 15.11.1996, p. 2.

⁹ OJ L 136, 31.5.1999, p. 1.

34 straipsnis – Valstybės pagalba

Bet kuri pagalba, kurią šioje sutartyje numatomam projektui teikia valstybė arba kuri tokiam projektui teikiama naudojantis valstybės ištekliais, turi atitikti EB sutarties 87 ir 88 straipsniuose nustatytas taisykles.

35 straipsnis – Žemės bei teisių pirkimas ir išperkamoji žemės nuoma

35.1 Laikoma, kad visos perkant žemę ir teises patirtos išlaidos, kurios yra neatsiejamos nuo LIFE+ *Gamta* projekto įgyvendinimo ir aiškiai numatytos šiame projekte, atitinka finansavimo kriterijus, jeigu:

- pirkimo kaina atitinka rinkos sąlygas;
- pagrindinis paramos gavėjas ir susiję paramos gavėjai įsipareigoja ir toliau, užbaigus pagal LIFE+ *Gamta* priemonę finansuojamą projektą, galutinai skirti nupirktą turtą gamtosaugos veiklos tikslams;
- jei žemė perkama projekte numatytais sąlygomis, pagrindinis paramos gavėjas užtikrina, kad žemės registro įrašė būtų numatyta garantija, kad žemė bus atiduota gamtosaugos tikslams. Jeigu atitinkamoje valstybėje narėje žemės registro nėra arba jis nesuteikia pakankamos teisinės garantijos, pagrindinis paramos gavėjas į žemės pardavimo sutartį įtraukia sąlygą, kad žemė bus atiduota gamtosaugos tikslams. Jei atitinkamoje šalyje būtų neteisėta numatyti tokią garantiją tiek žemės registre, tiek pardavimo sutartyje, Komisija gali priimti kitą lygiavertę garantiją su sąlyga, kad jos teikiama teisinė apsauga ilgą laiką bus tokio paties lygio ir kad yra tenkinamas LIFE+ reglamento I priedo reikalavimas;
- jei žemę nuperka privačios organizacijos, pardavimo sutartyje ir (arba) jos žemės registro įrašė turi būti numatyta garantija, kad tuo atveju, jei privati organizacija nutrauktų veiklą arba nesugebėtų valdyti žemės pagal gamtosaugos reikalavimus, žemės nuosavybė būtų perduota juridiniam asmeniui, kurio pagrindinė veikla susijusi su gamtosauga. Jei atitinkamoje šalyje būtų neteisėta numatyti tokią garantiją žemės registre arba pardavimo sutartyje, Komisija gali priimti kitą lygiavertę garantiją su sąlyga, kad jos teikiama teisinė apsauga ilgą laiką bus tokio paties lygio ir kad yra tenkinamas LIFE+ reglamento I priedo reikalavimas;
- jeigu perkama žemė vėliau turės būti keičiama, šis pakeitimas atliekamas vėliausiai iki projekto užbaigimo, o taip keičiant gautai žemei taikomos šio straipsnio nuostatos. Dėl nupirktos žemės, kuri bus keičiama, vidurio laikotarpio ataskaitos teikimo etape nebūtina garantuoti, kad ji bus atiduota gamtosaugos tikslams.

35.2 Žemės išperkamosios nuomos laikotarpis turi būti ne ilgesnis už projekto įgyvendinimo laikotarpį arba ne trumpesnis kaip 20 metų ir suderinamas su buveinių bei rūšių apsaugos poreikiais. Ilgalaikės žemės išperkamosios nuomos atveju į išperkamosios nuomos sutartį aiškiai įtraukiamos visos nuostatos ir įsipareigojimai, kurių laikantis bus galima pasiekti su buveinių ir rūšių apsauga susijusių sutarties tikslų.